

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2017- 2018

ΚΥΚΛΟΣ ΛΑ΄

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

Κοσμοϊστορικές Έρευνες στον Ομφαλό της Γης.
Ελληνισμός, Ευρώπη και η «καθ' ημάς» Ανατολή:
Συγκριτικές Μελέτες Τριών Πολιτισμών

9η

Πέμπτη, 1 Φεβρουαρίου 2018

Ο άνθρωπος βρίσκεται σε ένα κόσμο αποτελώντας αναπόσπαστο μέρος του. Η ιδιαιτερότητα της ταυτότητάς του σε σχέση προς τον ιδιοχαρακτήρα των άλλων μερών του συνολικού συστήματος δεν αλλοιώνει την **συνέχεια της ύπαρξής** του με το περιβάλλον του, με τον κόσμο ολόκληρο και τα μέρη του. **Η συνέχεια συνεπάγεται μια γενική κοσμική ομοιότητα. Ζωή, δύναμη, δράση, επίδραση και ανάδραση είναι κοινοί χαρακτήρες της ύπαρξης. Η δύναμη συμπεριλαμβάνει ζωή και ενέργεια στην ταυτότητά της.** Και δύναμη έχει παν το οπωσδήποτε υπάρχον – δεν θα εγείρετο υπεράνω του μηδενός αν ήταν ολοσχερώς αδύναμο, θα ήταν αδύνατο (να είναι) αν ήταν αδύνατο (χωρίς δύναμη).

Η δύναμη είναι η γέφυρα μεταξύ κρυφιότητας και φανέρωσης, μεταξύ ουσίας και ενέργειας, μεταξύ του απόλυτου και του σχετικού. Είναι η αόρατη αρχή της ενέργειας και η απτή απόδειξη οντότητας.

Λέγω δὴ τὸ καὶ ὅποιοι οὖν τινα κεκτημένον δύναμιν εἴτ' εἰς τὸ ποιεῖν ἕτερον ὁτιοῦν πεφυκὸς εἴτ' εἰς τὸ παθεῖν καὶ σμικρότατον ὑπὸ τοῦ φανλοτάτου, κἄν εἰ μόνον εἰς ἅπαξ, πᾶν τοῦτο ὄντως εἶναι. τίθεμαι γὰρ ὅρον ὀρίζειν τὰ ὄντα οὐκ ἄλλο τι πλὴν δύναμις.

Πλάτων, Σοφιστής, 247d-e

Σύνολα από άτομα κάθε είδους συχνά συμπεριφέρονται έτσι που να δείχνουν ότι αποτελούν συλλογικές οντότητες με ενιαία ενέργεια. Ομάδες πουλιών ή ψαριών κινούνται ταυτόχρονα κατά συνδυασμένο τρόπο ως ένα οργανικό ον. Κοπάδια ζώων, σμήνη εντόμων δρουν κατά ενότητα ανώτερης τάξης από την ατομικότητα του συγκεκριμένου. Οι αγέλες είναι πολλαπλασιαστές δύναμης πέρα από το άθροισμα των επί μέρους ισχύων. **Το άτομο κατέχεται από δύναμη που το υπερβαίνει. Η πραγματικότητα αυτής της δύναμης είναι αναμφισβήτητη, το ίδιο και η πλήρης ύπαρξη της πηγής της.**

Οι συσσωματώσεις αυτές δεν είναι μόνον ομοειδών όντων. **Αφού υφίσταται συνέχεια μεταξύ όλων των μερών του κόσμου, συνάφεια αισθάνεται ο άνθρωπος και με ετεροειδή όντα κατά περίπτωση.** Ένας νεαρός μπορεί να έχει τον ψυχισμό που συνάδει με ένα καλογυμνασμένο και ελαστικό σώμα, συμφωνία εκφραζόμενη με κίνηση και συμπεριφορά αιλουροειδούς. Η ταυτότητα της δύναμης του λιονταριού ή του πάνθηρα θα τον κατέχει. Ένα είδος μπορεί να είναι σύμβολο μιας δύναμης ωρισμένου, αναγνωρίσιμου, ταυτοποιήσιμου χαρακτήρα.

Δυνάμεις επιδεικνύονται στα φυτά όσο και στα ζώα. Δυνάμεις υπερβατικές έχει η γη και ο ουρανός και η θάλασσα, τα βουνά και τα ποτάμια, οι πηγές και η φωτιά. Η γονιμοποιός βροχή, και η καταστροφική θύελλα, η δαιμονική καταιγίδα και ο φονικός κεραυνός, η θάλασσα που λυσομανά ή γαληνεύει, ο άνεμος που αναψύχει ή ξεριζώνει, ο πυρετός των κυνικών καυμάτων και η παγωνιά του χειμώνα – **όλη η φύση είναι μεστή δυνάμεων μέσα στις οποίες ο ατομικός άνθρωπος θα διαγράψει την πορεία του, φορέας ο ίδιος πανίσχυρων δυνάμεων που τον υπερβαίνουν ενώ εκδηλώνονται ακαταμάχητες μέσα του και γύρω του.**

Το ότι το κάθε τι και ο άνθρωπος ανάμεσά τους είναι αναγκαστικοί φορείς, είναι υπό την κατοχή, υπερβατικών δυνάμεων μέσα σε ένα ενοποιημένο δυναμικό πεδίο, αυτό συνιστά την ιερή διάσταση της ύπαρξης. Αυτό το ίδιο αποτελεί και την έσχατη θεμελίωση του θρησκευολογικού πολυθεϊσμού, της Πλατωνικής θεωρίας των ιδεών και της Αριστοτελικής φιλοσοφίας της μορφής και της εντελέχειας, καθώς και της κοινής αντίληψης της ψυχής και της φιλοσοφικής του νου και του πνεύματος.

Από το ιερό προέρχεται το θείο όταν συγκεκριμενοποιηθεί σε οντότητα.

Δυνάμεις και δυναμούμενα συνανήκουν στο ίδιο πεδίο κοινότητας. Το ιερό είναι ακριβώς θεμελιώδης διάσταση στις δομές της ύπαρξης. Αλλά αρχικά η συναλληλία αυτή εντυπώνεται ως συμπαρουσία σαν την συνύπαρξη των ενεργούμενων συγκεκριμένων ατόμων μεταξύ τους. Το τότεμ είναι μέσα στο γίγνεσθαι όπως και οι ατομικοί συνεργοί υπό το αυτό τότεμ. **Την συμπύκνωση της ιερότητας σε θεότητα την αντιμετωπίζει τότε ο άνθρωπος σαν ένα ισχυρότατο συνάνθρωπο.**

Όμως το Ιερό γεννά σε δεύτερη βαθμίδα θαυμασμό, φόβο, δέος και σεβασμό. Και η αρμονική δέση αυτών των τεσσάρων παραμέτρων αποτελεί το Άγιο (άζομαι).

Αλλά σε ένα οργανικό όλο, σε ένα σύστημα συνέχειας όπως είναι το κοσμικό σύμπαν, το πεδίο διαλαμβάνει σχέσεις συμπάθειας και αντιπάθειας, διαρθρώνεται κατά πόλους ισχυρής αντιπάθειας όπως και ισχυρής συμπάθειας. Δίπλα λοιπόν σε τοτεμικές συνάφειες αναφύονται οξύτατες εστίες απόκρουσης, ταμπού.

Ο Ελληνισμός εισήγαγε στην έγχρονη ύπαρξη, στο γίγνεσθαι των φαινομένων εν χρόνω, τον άξονα της άχρονης αιωνιότητας αντί της φαντασίωσης της άπειρης διάρκειας. Η αιωνιότητα, αν και παρούσα στον χρόνο αφού αυτή τον συνιστά συγκαταβαίνουσα στην κίνηση του ακίνητου, είναι απύουσα από τις διαδικασίες του γίγνεσθαι στον χρόνο. Ιδιαίτατα είναι απύουσα από τον μηχανισμό της επανάληψης κατά τον Νόμο της Περιοδικότητας, τον νόμο κυριαρχίας του Χρόνου πάνω στην ύπαρξη που αναζητά την λύτρωση από το γίγνεσθαι και την ταύτιση στο Είναι δια της ενίδρυσης στον άξονα της αιωνιότητας. Το σωτήριο επόμενος της ύπαρξης από τα δεσμά του Χρόνου, συνίσταται στην απαξίωση της περιοδικότητας, του κύκλου γέννησης και θανάτου, απαξίωση που εις άκρον καθίσταται παντελής άρνηση.

κύκλου δ' ἐξέπταν βαρυπενθέος ἀργαλέοιο

(G. Pugliese Caratelli, *Les Lamelles d' Or Orphiques*, II B 1.5)

διακηρύσσει στο κατάγραφο χρυσό έλασμα κρατούμενο επί του στήθους ο σεσωσμένος Ορφικός νεκρός.

[Cf. Ευριπίδης, *Κρήτες*, Fr. 472 TrGrFr vol. V.1 pp. 505-7. Ειδικά:

πάλλευκα δ' ἔχων εἴματα φεύγω

γένεσίν τε βροτῶν καὶ νεκροθήκας

οὐ χριμπτόμενος....

(vv. 16-18).].

Και σε αυτά τα κατ' εξοχήν Μυστήρια της Χθόνιας γονιμότητας, στα Ελευσίνια, υπό την Ορφική αναμόρφωσή τους, η έσχατη αποκαλυπτική επιφάνεια γίνεται από τον Ιερο-φάντη σε προσωρινή κατάσταση απαρσένωσης:

... Αθηναῖοι μυοῦντες Ἐλευσίνια καὶ ἐπιδεικνύντες τοῖς ἐποπτεύουσι τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν καὶ τελειότατον ἐποπτικὸν ἐκεῖ μυστήριον ἐν σιωπῇ, τεθερισμένον στάχυν. ... καθάπερ αὐτὸς ὁ ἱεροφάντης, οὐκ ἀποκεκομμένος μὲν, ὡς ὁ Ἄττις, εὐνουχισμένος δὲ διὰ κωνείου καὶ πᾶσαν ἀπηρτημένος τὴν σαρκικὴν γένεσιν, νυκτὸς ἐν Ἐλευσῖνι ὑπὸ πολλῶ πυρὶ τελῶν τὰ μεγάλα καὶ ἄρρητα μυστήρια βοᾷ καὶ κέκραγε λέγων: “ἱερὸν ἔτεκε πότνια κοῦρον Βριμῶ Βριμόν”, τουτέστιν ἰσχυρὰ ἰσχυρόν. πότνια δὲ ἐστι, φησίν, ἡ γένεσις ἡ πνευματικὴ ...

Ιππόλυτος, Ἑλεγχος κατὰ πασῶν Αἱρέσεων, E 8, 39-40 = Eleusi C18, E20, *Le Religioni di Misteri*, vol. I p. 92 = Eleusinia B8 Colli.

[Cf. Ιουλιανός, Λόγος εἰς Μητέρα Θεῶν, 13 (173C)

Εκτενῶς αναλύεται το φαινόμενο στις μελέτες μου για τα Μυστήρια στο Apostolos L. Pierris, *The Emergence of Reason from the Spirit of Mystery*, Vol. I, *Religion and Mystery*, Part Two, *The Logic of Mystery*, APPHTA IEPA, *An Inquiry into the Sacred Symbolism of Ancient Greek Mysteries*, Ch. 7 *Baubo and Iacchus*, Ch. 8 *Ζεύς, Ζαγρεύς, Αἰδωνεύς*].

Γέννηση και θάνατος γενικά είναι μιάσματα για το θείον στον Ελληνισμό.

[Οι Αθηναῖοι καθαίρουν το ιερό νησί του Απόλλωνα μεταφέροντας τις ταφές εκτός, και απαγορεύοντας γέννες στην Δήλο. Θουκυδίδης III, 104, 1-2. – Οι ίδιες απαγορεύσεις ισχύουν στο ιερό τέμενος της Επιδάουρου: Πausanías, II 27, 1; 6.].

Μίασμα είναι και η γενετήσια πράξη, από όλους τους λαούς μόνο για τους Αιγυπτίους και τους Έλληνες. Όχι μόνο δεν επιτρέπεται σε ιερά,

αλλά και πρέπει να λουστείς για να μπορείς να εισέλθεις εις ιερό χώρο μετά από μείξη με γυναίκα:

καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναιξὶ ἐν ἱροῖσι μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ εἰσιέναι οὗτοί εἰσι οἱ πρῶτοι θρησκεύσαντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων μίσγονται ἐν ἱροῖσι καὶ ἀπὸ γυναικῶν [ἀνιστάμενοι] ἄλουτοι ἐσέρχονται ἐς ἱρόν, νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τὰ ἄλλα κτήνεα.

Ηρόδοτος II 64

[Cf. τον ιερό νόμο στην Κυρήνη κατά χρησμό του Απόλλωνος περί καθαρμών και αγνειών και ικεσιών, Fr. Sokolowski, *Lois sacrées des cites grecques*, Supplément, No. 115.11-15.

Στυγερός ο τόκος και η μίξις, Παρμενίδης, DK28 B12.4-6. Η Αφροδίτη είναι η αυτή προς την Περσεφώνη, - ατραπός φρικτή, πηλώδης, βυθισμένη οδηγεί στο ιμερόεν άλσος της πολυτιμύτου Αφροδίτης, DK28 B20 – είναι γνήσιο το απόσπασμα, από τον Ιππόλυτο, *Ελεγχος*.

Διόνυσος και Αΐδης είναι ένας και ο αυτός, Ηράκλειτος, DK22 B15.

Την διπλή ταυτότητα Διονύσου-Αΐδη, Αφροδίτης-Περσεφόνης συμβολίζουν τα αποκαλυπτικά πρωιμότερα Λακωνικά ανάγλυφα της κάτω ανακτορείας. Νεαρώδης προτείνων Διονυσιακό κύνθαρο παρισταμένου ορθού τεραστίου όφεως ο Αΐδης, αίρουμε εις ανακαλυπτήρια γαμήλια τον πέπλο της η βασίλισσα κρατούσα ροιά. Το καλύτερο ανάγλυφο της ομάδας, από τα Χρύσαφα ευρίσκεται στο Βερολίνο, C. Bluemel, *Die archaisch Griechischen Skulpturen der staatlichen Museen zu Berlin*, No. 16, Abb. 42-44.].

Ο μέγας Αμυκλαίος Απόλλων, ο πρωθήβης του δυναμερού κάλλους, ελατρεύετο ως Παρθένος, αμέτοχος της γενετήσιας μείξης.

[Ησύχιος s.v. κουρίδιον. παρθένιον. καὶ τὸν ἐκ παρθενίας ἄνδρα. Λάκωνες δὲ Κουρίδιον καλοῦσι <τὸν> παρ' αὐτοῖς τετράχειρον Ἀπόλλωνα.]

Το θείο επίθετο «Φοῖβος» σημαίνει τον καθαρό, λαμπρό, αγνό, αμίαντο.

[Ησύχιος s.v. Φοῖβος. Cf. s. vv. φοιβάναι, φοιβᾶσθαι, φοιβήτρια, φοῖβοι. V. s. v. ἀφοιβαντον. ἀνακάθατον. Αἰσχύλος Νεανίσκοις. (Fr. 148 Radt. Δεν

χρειάζεται διόρθωση σε “ἀκάθαρτον”, είναι από το ἀνακαθαίρω. Αντιθέτως το χειρογραφικό “ἀφοίβατον” μάλλον υποδηλώνει το “ἀφοίβαντον”).

οὐ προστρόπαιον οὐδ’ ἀφοίβαντον χέρα

Αισχύλος, Ευμενίδες, 237

όπου γλώσσα εξηγεί “ἀκάθαρτον”.

Και πάλιν:

... ἡλίου φοίβη φλογί

Αισχύλος, Προμηθεύς Δεσμώτης, 22

με την αγνή και αμόλυντο φλόγα του ηλίου.

Ο Βακχυλίδης (Επίνικοι, XII 138-140) τραγουδά την ιερή χαρά των Τρώων που ο Αχιλλεύς μηνίων αποσύρθηκε από τις μάχες:

θεοῖσιν ἄντειναν χέρας,

φοιβὰν ἐσιδόντες ὕπαι

χειμῶνος αἴγλαν

Ο Απολλώνιος Σοφιστής (Λεξικόν κατά Στοιχείον της τε Ιλιάδος και Οδυσσείας, s.v. Φοῖβος) προτιμά την εξήγηση: Φοῖβος ... ὁ καθαρὸς καὶ ἀμίαντος. φοῖβον δὲ κατὰ γλῶτταν τὸ καθαρὸν, ὡς καὶ Ἡλιόδωρος

φοῖβον ὕδωρ ἐπάγων κέρας’ Ὠκεανοῖο ροῇσι

(Ο Villoison πρότεινε ανυποστηρίκτως την διόρθωση Ἡσίοδος ἀντί Ἡλιόδωρος (Fr. 363* Merkelbach – West). Αλλά απλά ο Ηλιόδωρος φέρει εις δήλωση της ερμηνείας ρήση επικού ποιητού).

Cf. Σχόλια εις Απολλώνιο Ρόδιο, Αργοναυτικά, Β 301-2; Σχόλια Β εις Ιλιάδα Α 43, 72; Σούδα s.v. φοῖβος; Ετυμολογικόν Μέγα 796.54; Ετυμολογικόν Gudianum 555, 21, 42 Sturz; Φώτιος, Λεξικόν, s.v.].

Αγνίτας ελατρεύετο στην Σπάρτη ο **Ασκληπιός**, αγνός εξαγνίζων εξ Αγνού. (Παυσανίας, ΙΙΙ 14, 7).

Φοίβος ακερσεκόμης (Ησίοδος Fr. 60.3; 171.8 Merkelbach – West), ο μακρυμάλλης πάναγνος από τους ρύπους της γένεσης, αμίαντος γενετησίων μείξεων, ο φοβερός πρωθήβης του απαστράπτοντος κάλλους εις Αιώνα.

[Για την φοβερή διάσταση του φοιβάζειν, παραβλητέα τα του Σπαρτιατικού Φοιβαίου, στην Θεράπνη παρά την εκβολή της Τίαςας στον Ευρώτα, Πausanias III 14, 9; 20,2. Για την τοποθεσία v. Ηρόδοτος VI, 61, 3. Cf. Livius XXXIV, 38].

Ο Απόλλων συνεγείρει δι' Έρωτος μακρόθεν, ως «τελικό», όχι ποιητικό αίτιον. Ο Έρως του καλού αντικαθιστά τόσο την Γονιμοποιό ορμή γέννησης όσο και την δημιουργική Τέχνη αποτελέσματος ως κοσμογονική και διεγερτήρια δύναμη στο σύμπαν και στην ανθρώπινη ύπαρξη. Ο Απόλλων είναι παρών και στην απουσία του. Έκατος, και Εκάεργος και Εκατηβόλος δρα αδραστί με τον συνεπαρμό που προκαλεί το υπερτελές κάλλος του. Πνέει την ερωτική πνοή του κάλλους του και συνταράζει συνθέμελα τον «Κόσμο» που διατάσσεται εις κάλλος τάξης από τον έρωτα προς αυτόν.

Ο άξων της αιωνιότητας είναι μέσα στον χρόνο αλλά βγαίνει εκτός, από το σχετικό στο απόλυτο, από το γίνεσθαι στο Είναί. Είναι εκτός και εισέρχεται στον χρόνο ως εις τα ίδια, αφού προβολή της Αιωνιότητας είναι η στιγμή και «κινητή εικών της αιωνιότητος» (Πλάτων) είναι ο χρόνος. Αυτός ο άξων της αιωνιότητας κάνει τα φαινόμενα να είναι φαίνεσθαι του Είναί, προβολή του Απόλυτου στην Κοσμική ύπαρξη.

Οι προνομιούχες καταστάσεις του φαίνεσθαι όπου το Είναί αποκαλύπτεται απολύτως στην κρυφιότητά του, είναι οι διατρανώσεις Κάλλους. Το Κάλλος είναι πλήρως φυσική τελειότητα και συνάμα υπερβατική ενέργεια του Απόλυτου, είναι η οριακή επιφάνεια όπου συναντώνται ταυτιζόμενα η άνθιση της κοσμικής ύπαρξης και η φανέρωση του Απόλυτου Είναί.

Συναντώνται επίσης και συμπίπτουν πολιτισμικά σε αυτήν την επιφάνεια ο Απολλώνιος ανθός του Κόσμου με τις άκτιστες ενέργειες του Θεού.

Από την χαρά της ύπαρξης κατά το «Τέλος» του όντος (Αρχαϊκό) στην υπέρτατη τελειότητα του όντος κατά το νόημα της Μοίρας (Κλασσικό), από αυτό στην κόπωση του γιγνόμενου τέλειου μα ουδέποτε όντος (Ελληνιστικό, Ρωμαϊκής εποχής), και μετά στην πιστευόμενη ένδοξη συγκατάβαση του Απόλυτου μέχρι του έσχατου πάθους της ύπαρξης στον λαβύρινθο του Χρόνου (πρώτη φάση Ελληνικού Χριστιανισμού), από εδώ δε στον αδραμάτιστο Ησυχασμό του κεκινημένου εντός του γίγνεσθαι του χρόνου δια φυσικής και υπερβατικής τελειότητας (δεύτερη φάση Βυζαντινής Ορθοδοξίας) – διήκει μια συνέχεια.

Αυτήν την Πέμπτη θα επεξεργαστούμε την αντίληψη της γένεσης στον κύκλο μείξης – γέννησης – θανάτου ως μιάσματος, δηλαδή θα μελετήσουμε την διάσταση της αγνείας από της γενετήσιας μείξης στην κλασσική θρησκευτικότητα και στην Ορθοδοξία. Θα επεισάγουμε επίσης την Ευρωπαϊκή πρόσληψη του βιώματος αυτού, διαπιστώνοντας και εξηγώντας άλλο ένα σχίσμα εκεί μεταξύ της Ρωμαϊκής και της Προτεσταντικής εκδοχής.

Ο θεματικός τίτλος της ομιλίας και συζήτησης είναι:

Απόλλων και ο Μοναχισμός του Οικείου Χώρου:

η Διαλεκτική του Αγνού και του Άγιου στο Ιερό

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 1 Φεβρουαρίου, 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάρου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.